

Asia: VN/1984/2019

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus

Vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuva sääntely

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi vapaaehtoisuuden puute ehdotuksen mukaisesti?

Raiskaussäädännöstä ollaan muuttamassa suostumusperusteiseksi. Julkiset oikeusavustajat kannattavat uudistusta. Muutoksella vahvistetaan seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaa ja vahvistetaan jokaisen henkilön oikeutta määrätä itse omasta koskemattomuudestaan.

Tavoite muuttaa suostumuksen puute keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi on kannatettava. Äkillisten tilanteiden erityinen huomioiminen laissa on tarpeellinen muutos, sillä ihmisten välisessä kanssakäymisessä on mahdollista, että tilanteet muuttuvat nopeasti ja toisen henkilön koskemattomuutta saatetaan loukata yllättäen.

Julkiset oikeusavustajat kannattavat vapaaehtoisuuden puutteen sisällyttämistä tunnusmerkistökijäksi lausunnon sivulla 110 olevan B2 vaihtoehdon mukaisesti.

Mitä mieltä olette ehdotetuista säännöksistä, jotka koskevat tilanteita, joissa teon kohteella ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan (rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 §:n 2 momentin 2 kohta)?

Työryhmä esittää, että asianomistajan avutonta tilaa tai pelkotilaa koskevaa sääntelyä laajennetaan koskemaan kyseessä olevia seksuaalirikoksia. On tavallista, että tuomioistuimessa käsitellään tilanteita, joissa uhri ei pysty tai osaa ilmaista tahtoaan. Voimakas päihtymystila tai heikentynyt tajunnantila on hyvä lisätä säännöksiin. Tilanteen äkillisyyden lisääminen säännöksiin on myös kannatettavaa.

Muut aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kajoamisen törkeän tekemuodon säätämisestä?

Kajoaminen ei ole riittävän yleisesti käytössä oleva termi, joka avaisi tekoa ymmärrettäväksi. Kaksi vakavuusluokkaa teoille on perusteltua ja kannatettavaa. Teot voivat olla mittasuhteiltaan ja tekotavoiltaan erilaisia ja on hyvä, että niille löytyy myös kaksi eri astetta.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalista hyväksikäyttöä koskevasta säännöksestä?

Jos osa nykyään seksuaalisena hyväksikäyttönä tuomittavista teoista tulee tuomittavaksi raiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena, on muutos seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaan säännökseen perusteltu.

Mitä mieltä olette seksuaalista ahdistelua koskevan säännöksen soveltamisalan ehdotetusta laajennuksesta?

Julkiset oikeusavustajat kannattavat seksuaalisen ahdistelun laajentamista kattamaan muitakin tekemuotoja kuin koskettelua. Seksuaalinen ahdistelu voi olla muutakin kuin koskettelua.

Huomioon on otettava mahdollinen päällekkäisyys muiden tekojen kanssa.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kuvan luvaton levittämistä koskevasta säännöksestä?

Ehdotus on kannatettava. Kuvaaminen ja kuvien levittäminen on muodostunut nykyään kännykkäkameroiden ja sosiaalisen median kautta mahdolliseksi ja tavanomaiseksi ja seksuaalisten kuvien luvaton levittäminen on perusteluta tuoda osaksi seksuaalirikoslainsäädäntöä.

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyden määritelmän ehdotetusta laajentamisesta?

Sukupuoliyhteyden laajentaminen tuodaan määritelmällisesti nykyaikaan kun se on laadittu sukupuolineutraaliksi

Muita aikuisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Mikäli parisuhteen käsitettä käytetään lain taustamateriaalissa on se määriteltävä hyvin. Nykyään parisuhdetilanteen ja taustan käsittelemiseen käytetään oikeudenkäynneissä paljon aikaa ja parisuhdemääritelmälle saatetaan antaa painoarvoa suostumusta ja tekijän ymmärrystä tilanteessa arvioitaessa. Parisuhteen käsite on määriteltävä, jotta taustamateriaalista selviää mitä sillä tarkoitetaan.

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää lapsiin kohdistuvia tekoja koskevat säännökset omaksi kokonaisuudekseen?

Lapsiin kohdistuvien säännösten eriyttäminen on hyvä ja kannatettava muutos. Lasten aseman korostaminen ja tekojen moitittavuus erityisesti lapsiin kohdistuvina on kannatettavaa. Kyseessä voisi siis parhaassa tapauksessa olla hyvä uudistus, mutta toteutus on tässä jäänyt puolitiehen. Säännökset eivät ole erilliset, vaan lainsäädäntöteknisesti on valittu huonoin mahdollinen tapa eli viittaus aikuisten säännöksiin, mikä tekee säännöksistä sekavia.

Mitä mieltä olette lapsenraiskausta koskevasta säännöksestä?

Säännöksen 1) kohta on ilahduttavan selkeä.

Säännöksen 2) kohta on valitettavan heikotasoisen ja tulkinnanvarainen. Säännöksen tavoitteena on kai suojata lasten seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja verrattuna nykytilaan varaventiili on sisällytetty tunnusmerkistöön, mikä kääntää oletukseksi, että lapsi on itse suostuessaan sukupuoliyhteyteen lähtökohtaisesti altis seksuaaliselle riistolle, sillä syyttäjän on näytettävä että lapsi on saatu sukupuoliyhteyteen kehottamalla tai muutoin vastaavalla tavalla lapsen seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavalla tavalla. Oikeustilahan on ollut häilyvä KKO:2018:74 jälkeen, mutta ihmetystä herättää, että ehdotuksessa on lähdetty myötäilemään enemmistön kantaa, joka on erittäin altis arvostelulle.

Mitä mieltä olette seksuaalista kajoamista lapseen koskevasta säännöksestä?

Kajoaminen terminä ei ole täysin selkeä. Olisi hyvä selvittää onko parempaa termiä käytettävissä. Säännöksen luettavuus on heikko useiden viittausten vuoksi. Rikosnimike on omituinen ja parempi olisi "Lapsen seksuaalinen riisto", josta erityistapaus on lapsenraiskaus.

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyksien ja seksuaalisten tekojen säätämisestä rangaistavaksi sellaisenaan lapsenraiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena lapseen, kun ne kohdistuvat alle 12-vuotiaaseen lapseen?

Julkiset oikeusavustajat toivovat lainsäädäntöryhmän kiinnittävän huomiota suojaikärajan perusteluihin. Lasten kypsytydessä voi olla merkittäviä eroja. Seksuaalirikoksia saatetaan käsitellä tuomioistuimissa vasta vuosien päästä tapahtumista, jolloin kypsyysarviointi on jälkikäteen pahimmillaan lähes mahdotonta. Tämä alle 12-vuotiaisiin tehty yksiselitteisyys on hieno uudistus, mutta ero heti 13-vuotiaan kohdalla on järjestyttävän suuri ja nykytilasta laajentunut monimutkaisten edellytysten ja näyttöongelmien vuoksi. Herää epäily, että syytteitä nostetaan lapsenraiskauksista ainoastaan jos lapsi on alle 12-vuotias. Muutoin lapsi katsotaan riittävän kypsäksi päättämään omasta seksuaalisesta itsemääräämisoikeudestaan, mikä olisi pöyristyttävä seuraus ja tuskin vastaa lain tavoitteita. 14 §:stä tulisi pääsääntö ja niin sanottu lieventävien asiainhaarojen kanssa tehty seksuaalinen riisto. Käytännön oikeudenhoidossa toistuu nimenomaan tämä noin 14-vuotiaiden lasten seksuaalinen riisto, jossa lapsen voidaan sanoa olevan jollakin tavoin myös omasta tahdostaan mukana, vaikka onkin erittäin hylättävän seksuaalisen riiston kohteena.

Mitä mieltä olette muutoksista paritusta koskevaan sääntelyyn?

On kannatettavaa, että lapsia koskevilta teoilta ei enää edellytettäisi teon suorittamista korvausta vastaan. Säännöksen merkitys on sinällään marginaalinen.

Mitä mieltä olette muutoksista lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevaan sääntelyyn?

-

Muita lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

-

Rangaistukset

Mitä mieltä olette ehdotetuista rangaistusasteikoista?

-

Muut huomiot

Huomioita esityksen arvioituihin vaikutuksiin liittyen?

Rikosten uhrien ja rikoksesta epäiltyjen oikeusturvan toteutuminen edellyttää riittäviä resursseja koko oikeudenhoidossa. Oikeusaputoimistojen antama julkinen oikeusapu on kustannustehokkain ja luotettavin vaihtoehto erityisesti lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyssä ja oikeusaputoimistojen tarjoamaa julkista oikeusapua tulisi vahvistaa lisäresurssein, jotta erityisesti lasten oikeusturva toteutuu.

Huomioita muihin lakeihin ehdotettuihin muutoksiin liittyen?

-

Muita huomiota liittyen esitettyihin lakiehdotuksiin?

Seksuaalirikosasioissa on mahdollista, että uhri saattaa tehdä ilmoituksen tapahtuneesta rikoksesta pitkän viiveen jälkeen. Olisi kiinnitettävä huomiota siihen, etteivät käsittelyajat enää viranomaisten toiminnan vuoksi pitkittyisi. Erityisesti alaikäisiin kohdistuvat rikokset tulisi käsitellä ilman viivytyksiä ja huolehtia siitä, että käsittelyajat eivät muodostu kohtuuttoman pitkiksi.

Julkiset oikeusavustajat painottavat oikeusavustajan tarvetta kaikille jutun osapuolille heti tutkinnan alusta alkaen. Merkittävät päätökset tutkinnan laajentamisesta tai rajaamisesta tapahtuvat jo heti tutkinnan alussa ja oikeusavustajan on oltavat käytettävissä heti alusta lähtien. Samalla Julkiset oikeusavustajat kiinnittävät huomiota siihen, että esitutkintalain 4 luvun edunvalvojan määräämistä koskevasta 8 §:stä puuttuu viittaus oikeusapulakiin, mikä on aiheuttanut sekaannuksia edunvalvojalle maksettavan palkkion suhteen. Julkiset oikeusavustajat pitävät selvänä, että avustajan palkkio määräytyy oikeusapulain ja -taksan mukaisesti, kuten muissakin tilanteissa, joissa avustajan palkkio maksetaan valtion varoista. Tilanteen epäselvyydestä johtuen esitutkintalakiin tulisi ottaa selkeä viittaussäännös tältä osin.

Kyllönen Anssi
Julkiset oikeusavustajat ry